

En kinesisk Marshall-plan

Månedsbrev 07/2015

Kina vil ikke tre inn i en verdensorden andre har laget. Kina vil lage sin egen.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

I desember 1978 tok Deng Xiaoping over makten i Kina. All praten til Mao om den rette lære og den kontinuerlige revolusjon måtte vike plassen for læren om den rette atferd. Hva er det som virker? Hva skal til for å skape økonomisk vekst? Slik at Kina med tiden kan gjeninnta sin rettmessige plass som verdens sentrum – Midtens rike. Ikke innta, men gjeninnta.

Fra ideologi til pragmatisme

Dengs store fortjeneste var hans pragmatisme. "Det spiller ingen rolle om katta er svart eller hvit bare den fanger mus." Prøve og feile. Og så ta i bruk det som virker.

USA var imøtekommende. Hadde ikke president Nixon åpnet ballet ved selv å reise til Kina og ha samtaler med Mao vinteren 1972? Og dermed spilt Bresjnev og Sovjetunionen utover sidelinjen? Med Kina på lag med Amerika var Sovjetunionens dager talte. Det tok 19 år.

USA stilte seg velvillig til gradvis å åpne sitt marked for hva famlende kinesere måtte ha å selge. I starten, ikke rare greiene. Etter hvert, stadig mer og mer. Og mer avanserte saker.

I desember 2001 skjer et gjennombrudd – Kina kommer med i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Det gir stabile

rammebetingelser for eksporten, som de neste 7-8 årene vokser med i gjennomsnitt eventyrlige 25 prosent. Solide overskudd på handelsbalansen saltet ned som økte valutareserver i sentralbanken.

Stemningen er god. Så god at USA, ved Robert Zoellick, daværende statssekretær i det amerikanske utenriksdepartementet og senere sjef for Verdensbanken, inviterte Kina inn i varmen. Som en "responsible stakeholder" i den globale verdensorden USA selv i stor grad har hamret ut etter den andre verdenskrigs slutt.

Men der forregnet amerikanerne seg. Nå – ti år senere – ser vi det tydelig. Kina vil ikke tre inn i en verdensorden andre har laget. Kina vil lage sin egen.

Å gjøre seg uavhengig av USA, det er stikkordet for mye av Kinas globale engasjement

Nye koster i Beijing

Den nye ledelsen i Beijing som tok fatt høsten 2012, med president og partisjef Xi Jinping i spissen, har satt solide spor etter seg. På hjemmebane har Xi gått overraskende hardt frem i kampen mot korrupsjon. Ikke bare har han tatt rotta på småtassene, men også på noen av sine

egne, det vil si et par av sine tidligere kollegaer i det 25 store Politbyrået som styrer Kina.

På bortebane er han og hans folk ikke mindre aktive. Kinas tiltakende engasjement i Sør-Kinahavet er en kilde til uro både blant naboland som mener seg overkjørt, og for stormakten USA som ser at forholdene på havet, i luften og på bakken gradvis endrer seg til kinesernes favør. Hvordan svare på dette er nok et av de største dilemmaene Barack Obama vil måtte overlate til sin etterfølger i Det hvite hus.

Å gjøre seg uavhengig av USA, det er stikkordet for mye av Kinas globale engasjement. I arbeidet for å skape en multipolar verden har Kina og Xi funnet tilbake til Russland og Putin.

På det økonomiske området satser Kina stort på investeringer i infrastruktur i eget land og i naboland. Silkeveien, den gamle handelsruten til Iran og videre til den arabiske verden, skal rustes opp. Jernbaner, veier og flyplasser skal bygges ut.

Hva gjelder finansieringen har man på kort tid etablert fire nye institusjoner. Den siste heter Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). Amerikanerne som også hadde tilbud om å være med, var kjølige til ideen. De bommet stygt i troen

på at andre vestlige land også ville holde seg unna. Da AIIB så dagens lys for noen måneder siden, hadde 57 land skrevet seg på, inklusive Norge og halvparten av de 28 EU-landene (inklusive Storbritannia). Eneste som fikk nei var Taiwan, som kineserne anser som eget territorium.

I AIIB har Kina 26 prosent av stemmene. Det gir vetorett ved viktige beslutninger, slik USA har i Verdensbanken. Om den amerikanske kongressen hadde vært mer imøtekommende og godtatt større stemmevekt for Kina i Verdensbanken og i Det internasjonale pengefondet, er det ikke sikkert en egen investeringsbank for Asia hadde vært etablert. På den annen side er investeringsbehovene her så store at de hundre milliarder dollarene som den nye banken har i egenkapital (tilsvarende 10-11 prosent av vårt eget oljefond), ikke vil gi rom for finansiering av all verdens realøkonomiske investeringer.

I AIIB har Kina 26 prosent av stemmene. Det gir vetorett ved viktige beslutninger, slik USA har i Verdensbanken.

En kinesisk Marshall-plan

Kanskje vel så viktig som pengene dette fondet stabler på beina, er bildet Kina dermed ønsker å gi av seg selv: Den store

og gavmilde storebror som vil sine nabo-land alt vel. Zhou Yuan, sjefen for China Investment Corporation, et stort statlig fond, trakk nylig parallellen til Marshall-hjelpen der USA delte rundhåndet ut midler til land i Vest-Europa i årene 1948-1952. Norge mottok nærmere tre milliarder kroner.

Felles for Marshall-planen den gangen og AIIB nå er at en stormakt bruker av sitt overskudd i handelen med andre land til å fremme egne politiske og økonomiske mål.

På jakt etter partnere

Tirsdag 23. juni, på selve Sankthansaften, fikk president Barack Obama akkurat de 60 stemmene han trengte i Senatet for å kunne gå i gang med forhandlinger om Trans-Pacific Partnership (TPP). Det er en avtale med Japan, Canada, Mexico og åtte land til, alle beliggende ved Stillehavet, om et omfattende økonomisk samarbeid. Med "fast track"-beslutningen i Senatet, kan Obama og hans administrasjon forhandle frem avtalen, som Kongressen i neste omgang må si ja eller nei til. Dermed tas muligheten for hestehandel mellom regjering og folkevalgte underveis bort. Hvilket er helt nødvendig om en helhetlig avtale skal se dagens lys. Bemerk at Kina ikke er med.

Med TPP satt på skinner, vil arbeidet med en tilsvarende avtale over Atlanterhavet, nemlig den såkalte Trans-Atlantic Trade and Investment Pact (TTIP), trolig skyte fart. Man lar seg inspirere av hva USA kan få til på Stillehavssiden.

TTIP omfatter langt mer enn bare handel. Her er snakk om å harmonisere regler for helse, sikkerhet og miljø, i tillegg til regler for investeringer. På dette siste punktet er mange skeptiske – vil kapitalens interesser fortrenge andre, legitime interesser? EU er motparten til USA i TTIP. Norge er ikke med. Via EØS-avtalen vil vi likevel merke virkningene av en omfattende økonomisk avtale mellom USA og EU.

Mandag 29. juni finner vi Kinas statsminister i Bryssel i toppmøte med ledere fra EU og Kina. Li Keqiang, som han heter, presser på for å få i stand en frihandelsavtale med EU. Han vil også ha en avtale som gjør det enklere å foreta direkte investeringer hos hverandre, det vil si etablere produksjonsbedrifter og drive andre former for realøkonomisk virksomhet.

Ved inngangen til 1950-tallet var verden temmelig oversiktlig. Jernteppet som Churchill kalte det under sin "Fulton-speech" i 1946, var senket ned i Europa. Man visste hvem som var venner og hvem som ikke var det. Bildet nå er mer

uryddig. Norge er ikke særlig populær i Kina. Men vi fikk likevel anledning til å være med på den nye investeringsbanken som Kina tok initiativet til. Og statsministeren i Kina unnsår seg ikke for å presse frem et nærmere økonomisk samarbeid med EU, som på sin side jobber hardt for

å få på plass en handels- og investeringspakt med USA.

10. juli 2015

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>